

УДК 574.2:338.488.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-2.10>

Ліпич Л.Г.

доктор економічних наук,
професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Луцький національний технічний університет

Хілуха О.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
та інформаційного забезпечення,
Львівський університет бізнесу та права

Кушнір М.А.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри прикладної економіки та бізнесу,
Український католицький університет

ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У світі спостерігається тенденція до збереження природних ресурсів, тому стратегія сталого розвитку готельної індустрії, основна діяльність якої спрямована на збереження природних ресурсів, – високоприбутковий бізнес. Обґрунтовано, що концепція сталого розвитку готельної галузі фокусується на трьох аспектах: економічному, екологічному та соціально-культурному. Установлено, що готелі, які використовують стратегію сталого розвитку, прагнуть зменшити свій вплив на навколишнє середовище за допомогою енергозбереження, скорочення відходів та збереження води. Визначено основні напрями впровадження стратегії сталого розвитку в Україні: розвиток сучасної туристично-інформаційної інфраструктури; маркетингове просування ексклюзивних екоорієнтованих готельних продуктів; підвищення рівня обслуговування та якості надання готельних послуг; просвітницька діяльність і науково-освітнє забезпечення сталого розвитку галузі; активізація сталого розвитку вітчизняних готельних підприємств.

Ключові слова: екоінновації, готельна індустрія, екосистема, концепція сталого розвитку, програма Green Key, екосертифікація.

ENVIRONMENTAL COMPONENT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY OF A HOTEL ENTERPRISE

Lipych Lubov

Lutsk National Technical University

Khilukha Oksana

Lviv University of Business and Law

Kushnir Myroslava

Ukrainian Catholic University

There is a tendency in the world to preserve natural resources, because they are not limitless and exhaustible. Therefore, the strategy of sustainable development of the hotel industry, whose main activity is aimed at conserving natural resources – is a highly profitable business that can provide a significant contribution to the growth of gross domestic product at relatively low cost and short payback period. The aim of the article is to study the impact of the hotel industry on the natural and socio-cultural components of the environment. Identification of trends in the interaction of systems in accordance with modern concepts of sustainable development. It is substantiated that the concept of sustainable development of the tourism industry focuses on three aspects: economic, environmental and socio-cultural. It is established that hotels that use the strategy of sustainable development seek to reduce their impact on the environment through measures such as energy conservation, waste reduction and water conservation. In addition, hotels appeal to the environmental awareness of their guests, urging them to reuse towels and refrain from using disposable amenities. It has been proven that by implementing these measures, hotels contribute to the preservation of the environment and sustainable development, while attracting travelers who support this concept. Solutions already in use around the world include facade photovoltaic modules that convert high-rise walls into solar power plants. Energy savings can be achieved with modern full-fledged heating systems that use solar energy or other renewable energy sources. Ukraine is trying to use the rich resources of high-quality geothermal water. It is determined that the main directions of implementation of sustainable

development strategies by hotel enterprises with an emphasis on eco-innovation in Ukraine are: development of modern tourist information infrastructure and hospitality industry; marketing promotion of exclusive eco-oriented hotel products on the Ukrainian and international tourist markets; improving the level of service and quality of hotel services; educational activities and scientific and educational support for the sustainable development of the industry and the activities of resorts; intensification of sustainable development of domestic hotel enterprises.

Keywords: eco-innovation, hotel industry, ecosystem, concept of sustainable development, Green Key program, eco-certification.

Постановка проблеми. З огляду на зростаючі доходи населення та широко розповсюджену тенденцію розподіляти їх надлишки на привабливі види дозвілля, туризм стає сталою частиною споживання. Концепція його розвитку передбачає збереження балансу між потребами відвідувачів, охороною екосередовища, інтересами та культурою місцевих громад. Серед вищезазначених складників балансу особливу роль відіграє збереження навколишнього середовища, оскільки незмінні природні цінності визначають його існування, особливо в галузі рекреаційного та пізнавального туризму.

Для задоволення потреб зростаючих туристичних потоків збільшується кількість підприємств готельного господарства. На частку готельної галузі у світі припадає не менше 6% сукупного валового національного продукту. На європейські країни від готельного бізнесу припадає до 43% доходу [1]. Це положення забезпечує бізнесу потенціал для стійкого розвитку. Найчастіше вони сконцентровані у «важливих» екосистемах, до яких належать пляжі, узбережжя річок і озер, гори неподалік гірських хребтів, території з гарними краєвидами недоторканої природи. Тому все більш поширеним трендом, який характеризує сучасну готельну індустрію, є прагнення до сталого розвитку з акцентуванням уваги на заходах із захисту екосистем. Готелі у своїй діяльності також повинні брати до уваги очікування споживачів, щодо яких екологічне ставлення проявляється не лише у впливі підприємства на природне середовище, а й у способі надання послуг. Вищезазначені аспекти однаково важливі, оскільки лише їх розумне поєднання сприяє створенню та розвитку стійкого туризму, тобто поліпшенню якості життя населення та суспільства у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток туризму в Україні у контексті стратегії сталого розвитку знайшов відображення у дослідженнях І.М. Вахович, В.П. Гудзя [10], Л.Л. Ковальської, Т.І. Ткаченко, І.В. Смал, В.В. Смал та ін. Останнім часом в українському суспільстві розглядаються усі можливі варіанти реалізації стратегії сталого розвитку туризму.

Дослідження ролі екологічного складника у забезпеченні сталого розвитку готельного комплексу в Україні є відносно новим напрямом досліджень. Аналіз наукових праць вітчизняних науковців показав, що основними напрямками досліджень у сфері екологічної стійкості ринку гостинності є екологічні інновації (О.Є. Паук), використання екотехнологій у готельному господарстві (А.В. Маселков, О.Ю. Поясник, Т.І., Іщенко, О.Б. Шидловська), аналіз зарубіжного досвіду впровадження концепції екоготелів (Г.М. Агєва, Л.В. Польова, О.В. Філюстін). У зарубіжній літературі питанням екологічного розвитку готельного господарства присвячено більше уваги, хоча дослідження споживачів послуг екологічних готелів висвітлено тільки частково в декількох фундаментальних роботах Х.Л. Рубрайт, В. Легранда, Ф. Слоуна, Дж.С. Чена та К. Вебстера.

В умовах зростаючої важливості сталого розвитку готельної індустрії для отримання довгострокових конкурентних переваг виникає необхідність в оцінці споживчих переваг щодо екологічної продукції та послуг.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу готельної індустрії на природний і соціокультурний складники навколишнього середовища, виявлення складності і тенденцій взаємодії систем згідно із сучасними концептами сталого розвитку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Концепція сталого розвитку в індустрії гостинності пов'язується з обмеженням негативного її впливу на природне і соціальне середовище, збільшенням її користі для сучасного та запобіганням зменшенню можливостей прийдешніх поколінь задовольняти власні потреби. Реалізації стратегії сталого розвитку туристичної індустрії сприяє концепція «сталого туризму», яка сформульована на Всесвітній конференції зі сталого туризму в квітні 1995 р. Уже в 1992 р. на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро було визнано, що туризм здатний зробити реальний внесок у зміцнення здоров'я, а в оголошеній Декларації про охорону та розвиток навколишнього середовища сформульовано принципи, яким повинна слідувати індустрія туризму. У моделі туризму для конкретних туристичних регіонів, яка запропонована Радою Європи в 1997 р., увагу переважно зосереджено на екологічному складнику [2].

2017 р. було оголошено Міжнародним роком ООН зі сталого розвитку туризму. Ця подія чітко показує, що мандрівники все більше уваги приділяють екологічним проблемам. Не випадково 78% заявили, що зацікавлені в проживанні в екологічно чистому готелі порівняно з 30% у попередньому році. У цьому рейтингу рекорд дістався китайським мандрівникам (93%), за якими слідує бразильці (83%) та іспанці (80%). Приблизно для 38% туристів увага до навколишнього середовища під час поїздок означає, перш за все, економію води, зменшення кількості змін і прання постільної білизни та рушників, а також менше використання миючих засобів, таких як шампунь, мило, зубна паста і леза. Інші прояви екологічності визначаються у споживанні більш автентичних і «місцевих» продуктів харчування, покупки виробів місцевих виробників [3].

Концепція сталого розвитку туристичної галузі фокусується на трьох аспектах: економічному (фінансова ефективність), екологічному (мінімізація негативного впливу на природне середовище) та соціально-культурному (створення нових робочих місць, поліпшення якості життя). Ці принципи підкреслюють, що в довгостроковій перспективі підприємства туристичного сектору повинні бути економічно життєздатними не лише як економічний суб'єкт, а й для місцевої громади, дотримуючись екологічних зобов'язань та принципів соціальної справедливості. Ці три елементи об'єднуються в одне ціле, будучи частиною туристичної індустрії. Вищезазначені аспекти однаково важливі,

оскільки лише їх розумне поєднання сприяє створенню та розвитку стійкого туризму, тобто поліпшенню якості життя населення та суспільства у цілому.

Херве Хоудре (Hervé Houdré), менеджер однієї з найбільших готельних мереж у світі (Willard InterContinental Hotels), для того щоб підкреслити важливу роль готелів та гостинності, ввів поняття «стійка готельна індустрія», яке відоме в корпоративній сфері як концепція сталого розвитку [4]. На його думку, готель є чудовим місцем для підвищення розуміння громадськістю сталого розвитку. Щороку в готелях зупиняються десятки тисяч клієнтів, включаючи керівників корпорацій, глав держав та громадських діячів. Готельна індустрія готова давати приклад стійкості розвитку у туристичній галузі. Будучи одним з основних гравців у цьому секторі, готельна індустрія може привабити значну кількість клієнтів завдяки добре організованому комунікуванню. Подорожі та туризм є одними з найважливіших джерел економічної активності у світі, і вони тісно пов'язані між собою, тому навіть один готель може впливати на багатьох гравців галузі.

Готелі, що використовують стратегію сталого розвитку, прагнуть зменшити свій вплив на навколишнє середовище за допомогою таких заходів, як енергозбереження, скорочення відходів та збереження води. Окрім цього, готелі звертаються до екологічної обізнаності своїх гостей, закликаючи їх повторно використовувати рушники та утримуватися від користування одноразовими зручностями. Упроваджуючи ці заходи, готелі сприяють збереженню екосередовища та сталому розвитку, залучаючи при цьому мандрівників, які підтримують цю концепцію [5].

Проекологічна діяльність готелів, особливо тих, що не знаходяться в урбанізованих районах, відповідає їхнім інтересам, оскільки не лише сприяє підтримці «чистого» природного середовища – головного надбання для потенційних клієнтів, а й дає економію за рахунок зменшення експлуатаційних витрат (обмежене споживання енергії, води тощо). Використання сучасних технологій у цій галузі може принести готелям економію 30–50%, не погіршуючи якості послуг, що надаються [6].

Діяльність із захисту екосистеми повинна розпочинатися на етапі будівництва об'єкта через упровадження енергоефективних конструкцій, які, наприклад, використовують відновлювані джерела енергії в системах опалення або освітлення. У листопаді 2019 р. архітектурне бюро Sheppard Robson представило проєкт нового готелю у центрі Лондона під назвою Citiscape House. Фасад будівлі практично повністю є однією великою клумбою, за рік він здатний поглинути до 8 т вуглекислого газу і виробити до 6 т кисню. Також незабаром у Лондоні наберуть чинності правила озеленення будівель (Urban Greening Factor) [7], що встановлюють мінімально допустимий рівень озеленення території (власники будівель і ділянок можуть розбити парк на даху, висадити дерева у внутрішньому дворі тощо). Іншими яскравими прикладами екоготелів є: Posada Corazón (Сан-Мігель), побудований із місцевих матеріалів, у будівлі є басейн із підігрівом від сонячних батарей і екологічно чистий фруктовий сад; Daintree Peaks Eco Stays (Квінсленд), готель живиться від 56 сонячних панелей, які зберігаються в батареях, і повністю відключений від електромережі; Janbeck's

FAIRhaus (Німеччина), у готелі дбають про сортування відходів, виробляють електроенергію із сонця, а також мають власну очисну станцію для біологічних стічних вод [8]. Це лише невелика частина прикладів використання екоресурсів для функціонування індустрії гостинності за кордоном.

Рішення, які вже використовуються у світі, включають фасадні фотоелектричні модулі, які перетворюють стіни багатоповерхівок на сонячні електростанції, або сонячні панелі на дахах будівель. Вони дають змогу захищати довкілля, але водночас створюють цікаві архітектурні ефекти. Фотоелектричні панелі також використовуються в пристроях освітлення, наприклад у світильниках зелених зон готелів. У нових будинках встановлюються сучасні пристрої управління для постійного контролю споживання та виробництва енергії. Економія енергії може бути досягнута за допомогою сучасних повноцінних систем опалення, які використовують сонячну енергію або інші відновлювані джерела енергії. В Україні для цього намагаються використовувати багаті ресурси високоякісних геотермальних вод. Геотермальна енергія в Україні має значні потенційні ресурси. Районами її можливого використання є Крим, Закарпаття, Прикарпаття, Донецька, Запорізька, Полтавська, Харківська, Херсонська та Чернігівська області. Прогнозні експлуатаційні ресурси термальних вод України за запасами тепла еквівалентні використанню близько 10 млн т умовного палива на рік.

В обхід дорогих проєкологічних інвестицій для зменшення споживання енергії та води, утилізації відходів можна використовувати прості та доступні заходи, що також приносять бажані результати, зокрема:

- виділити зони з не виправданим споживанням енергії з метою їх редукції;
- вмикати пристрої лише за необхідності;
- перевірити термостати, що регулюють температуру гарячої води;
- герметизувати вікна та двері, встановити теплозберігаючі штори;
- ізолювати систему гарячого водопостачання;
- перевірити стан приладів, що споживають електроенергію;
- використовувати енергозберігаючі лампочки, магнітні картки, які автоматично вимикаються, регулятори опалення приміщення;
- встановити станції зарядки електромобілів для гостей готелю, ресторану та бару та ін.

Скорочення відходів та зменшення споживання паперу можливе завдяки:

- виділенню спеціальних ділянок для відходів;
- придбанню продукції у великій або багаторазовій упаковці;
- елімінуванню одноразового посуду та упаковок для невеликих порцій харчових продуктів (цукор, масло, варення, напої), туалетних засобів (дозатори замість невеликих упаковок);
- розробленню програми переробки відходів, компостування органічних відходів;
- обмеженню кількості інформаційних брошур для клієнтів, друк на переробленому папері, використання електронної пошти.

Ви можете заощадити воду, запровадивши:

- розмежування водозберігаючих територій із метою обмеження споживання;

- облік споживання води в окремих точках (наприклад, умивальники, цистерни);
- повторне використання води, де це можливо;
- ремонт пристроїв, що протікають (наприклад, кранів, цистерн);
- обмеження споживання проточної води;
- уведення обмежувачів споживання води (самозакривні крани, інфрачервоні датчики);
- збір дощової води та її використання для поливу зелених насаджень;
- не зловживання миючими засобами, використання миючих засобів, що розкладаються, і без фосфору.

Підприємства, що використовують принципи сталого розвитку, отримують від них додаткову вигоду, яка включає їх статус як об'єкта, який можна вважати проекологічним, або «зеленим». Це важливо особливо в умовах динамічно мінливого, конкурентоспроможного готельного ринку, бо така діяльність дає змогу створити унікальний набір цінностей для замовника.

У результатах дослідження, проведеного бразильськими вченими для Міжнародної конференції зі стійкого туризму в 2016 р., представлено головні мотиви готельєрів для інвестування в екологічні інновації [9]. Дослідниками було опитано три світові готельні мережі і з'ясовано, що:

1) основною мотивацією для впровадження екоінновацій для готельєрів є потенційна економічна вигода, а також конкурентні переваги на ринку;

2) двоє з трьох респондентів зазначили, що займалися екоінноваційною діяльністю на підприємстві готельного господарства саме за запитом гостей;

3) головними перевагами інвестування в екологічні інновації в готельному бізнесі є: підвищення прибутковості, скорочення відходів, поліпшення ефективності, збільшення продуктивності та зниження витрат.

Підсумовуючи вищесказане, необхідно підкреслити, що використання у стратегії сталого розвитку екологічних інноваційних технологій на підприємствах готельного господарства є не лише корисним для навколишнього середовища, а й економічно вигідним.

Щодо вітчизняних готельних підприємств, то на окремих із них функціонують окремі елементи стратегії сталого розвитку, зокрема екоорієнтовані. Причому їхні екологічні декларації можуть бути підтверджені трьома способами. Перший – це відповідність вимогам екологічного стандарту COY OEM 08.002.30.059 «Послуги з тимчасового розміщення (проживання). Екологічні критерії», який відповідає міжнародному стандарту ISO 14024 Environmental labels and declarations – Type I environmental labelling – Principles and procedures. Згідно із цим стандартом, готельне підприємство на добровільних засадах може задекларувати екологічні переваги своїх послуг через: зменшення рівня негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини в процесі надання послуг; зниження споживання енергетичних та водних ресурсів; раціональне управління відходами та ін. Акредитованим органом сертифікації на відповідність ISO 14024 є Всеукраїнська громадська організація «Жива планета». Першими в Україні даний сертифікат отримали готельний комплекс «Артеміда» та екоготель «Ковчег» [10].

Другим способом підтвердження екологічності готельних підприємств є сертифікація за програмою Green Key, розробленою французькою компанією FEE

та датською HORESTA. Вона спрямована на зменшення впливу на навколишнє середовище, сприяння реалізації сталого управління готельним бізнесом, а також на підвищення екологічної інформованості. Щоб отримати екосертифікат, готель має відповідати п'ятдесяти обов'язковим критеріям. Критерії охоплюють кілька напрямів: екологічний менеджмент, інформація для гостей, водоспоживання, прибирання і прання, управління відходами тощо. Аналіз українських екологічних готелів засвідчив таке: це мережеві готелі (Radisson Blu, Reikertz, Maison Blanche); розташовані як у великих містах, так і рекреаційно-відпочинкової зоні; за місткістю і великі, і малі. Єдине, що у них спільне, так це те, що всі ці готелі є новозбудованими.

Окрім того, в Україні розроблена власна програма екосертифікації The Host Respects Nature. Сертифікат надається готельним підприємствам на знак того, що вони відповідають принципам екологічного менеджменту – екологічно дружнього господарювання. Офіційною інформацією щодо кількості готельних підприємств, які отримали цей сертифікат, автори не володіють [11, с. 178–180].

Висновки з проведеного дослідження. У світі спостерігається тенденція до збереження природних ресурсів, адже вони не безмежні й вичерпні. Тому стратегія сталого розвитку готельної індустрії, основна діяльність якої спрямована на збереження природних ресурсів, – це високоприбутковий бізнес, який здатен забезпечити значний внесок у зростання валового внутрішнього продукту за відносно низьких витрат та коротких термінів окупності. Характеризуючи стратегію сталого розвитку, що використовується у готельній індустрії, слід зауважити, що найбільш ефективно її реалізують мережеві готельні компанії. Наприклад, Marriott реалізує проекологічну стратегію Spirit to Preserve. Її діяльність призводить до зменшення споживання води, енергії та природних ресурсів готелями, що входять до мережі, та заохочує працівників і гостей щодня робити проекологічний вибір. Marriott International також бере участь у багатьох проекологічних акціях по всьому світу, таких як прибирання Сени в Парижі, прибирання пляжів та посадка рослин навколо готелю в Досі, прибирання дитячих майданчиків у Нью-Джерсі, прибирання зоопарку у Варшаві. Вона також приймає участь в програмі захисту Амазонських тропічних лісів.

Велику програму сталого розвитку, спрямовану на соціальну відповідальність бізнесу, особливо з погляду охорони екосистеми, реалізувала готельна мережа Willard Inter Continental. Ключовим компонентом програми була ініціатива щодо заміни понад 250 тис ламп розжарювання на компактні люмінесцентні лампи в готелях Північної та Південної Америки, що заощадило понад 5 млн доларів енергетичних витрат. Екологічна ініціатива також сприяла зменшенню вуглецевого сліду понад 17 тис автомобілів. Особливо інноваційною частиною програми було розповсюдження додаткових 15 тис компактних люмінесцентних ламп серед працівників компанії для особистого використання [4].

Основними напрямками впровадження готельними підприємствами стратегії сталого розвитку з акцентом на екоінновації в Україні є: розвиток сучасної туристично-інформаційної інфраструктури та індустрії гос-

тинності; маркетингове просування ексклюзивних еко-орієнтованих готельних продуктів на українському й міжнародному туристичних ринках; підвищення рівня обслуговування та якості надання готельних послуг;

просвітницька діяльність і науково-освітнє забезпечення сталого розвитку галузі та діяльності курортів; активізація сталого розвитку внутрішнього й міжнародного туризму.

Список використаних джерел:

1. Розвиток українського та світового готельного господарства. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/15286/> (дата звернення: 13.05.2021).
2. Критерії Глобальної ради зі сталого розвитку туризму. URL: <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/> (дата звернення: 13.05.2021).
3. Bramwell B., Higham J., Lane B., Miller Gr. Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*. 2017. Vol. 25:1. P. 1–9. DOI: 10.1080/09669582.2017.1251689.
4. Houdré H. Sustainable Hospitality: Sustainable Development in the Hotel Industry. *Cornell Industry Perspectives*. 2008. № 2.
5. García de Leaniz P.M., Crespo Á.H., López R.G. Customer responses to environmentally certified hotels: the moderating effect of environmental consciousness on the formation of behavioral intentions. *Journal of Sustainable Tourism*. 2018. Vol. 26:7. P. 1160–1177. DOI: <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1349775>.
6. Kasprzak K. Ochrona środowiska w hotelach; wybór problemów, *Zeszyty Naukowe. Polskie Towarzystwo Gleboznawcze, Rzeszów*. 2006.
7. What does the Urban Greening Factor mean for London? URL: <https://www.landscapeinstitute.org/blog/urban-greening-factor-london/> (дата звернення: 12.05.2021).
8. Meet the Innovative Hotels for Leaders in Sustainable Travels. URL: <https://ecobnb.com/blog/2020/06/innovative-hotels-leaders-sustainable-travels/> (дата звернення: 08.05.2021).
9. Menezes V.O. Cunha S.K. Eco-innovation and competitive strategy in global hotel chains: developing a conceptual relationship model. Unicentro. WIT Press, 2016. 178 p.
10. Гудзь П.В. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів. *Регіональна економіка*. 2007. № 4. С. 148–155.
11. Мельник І.М. Процеси екологізації готельних підприємств України. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення»*. Львів : ЛТЕУ. 2020. 372 с.

References:

1. Rozvytok ukraïnskoho ta svitovoho hotelnoho hospodarstva [Development of Ukrainian and world hotel industry]. Retrieved from: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/15286/> (accessed 13 May 2021).
2. GSTC (2013) “Criteria for the Global Tourism Sustainability Council”. Retrieved from: <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/> (accessed 13 May 2021).
3. Bramwell B., Higham J., Lane B., Miller Gr. (2017) Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 25:1, pp. 1–9. DOI: 10.1080/09669582.2017.1251689.
4. Houdré H. (2008) Sustainable Hospitality: Sustainable Development in the Hotel Industry. *Cornell Industry Perspectives*, no. 2.
5. García de Leaniz P.M., Crespo Á.H., López R.G. (2018) Customer responses to environmentally certified hotels: the moderating effect of environmental consciousness on the formation of behavioral intentions. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 26:7, pp. 1160–1177. DOI: <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1349775>.
6. Kasprzak K. (2006). Ochrona środowiska w hotelach; wybór problemów, „Zeszyty Naukowe”. Polskie Towarzystwo Gleboznawcze, Rzeszów.
7. What does the Urban Greening Factor mean for London? Retrieved from: <https://www.landscapeinstitute.org/blog/urban-greening-factor-london/> (accessed 12 May 2021).
8. Meet the Innovative Hotels for Leaders in Sustainable Travels. Retrieved from: <https://ecobnb.com/blog/2020/06/innovative-hotels-leaders-sustainable-travels/> (accessed 08 May 2021).
9. Menezes V.O. Cunha S.K. (2016). Eco-innovation and competitive strategy in global hotel chains: developing a conceptual relationship model. Unicentro. WIT Press. 178 p.
10. Gudzy P.V. (2007). Ekonomichna efektyvnist vykorystannia pryrodnykh rekreatsiinykh resursiv [Economic efficiency of natural recreational resources]. *Rehionalna ekonomika*, no. 4, pp. 148–155.
11. Melnyk I.M. (2020). Protsesy ekolohizatsii hotelnykh pidpriemstv Ukrainy [Processes of greening of hotel enterprises of Ukraine]. *Materialy Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Suchasni napriamy rozvytku ekonomiky, pidpriemnytstva, tekhnolohii ta yikh pravovoho zabezpechennia»*. Lviv. 372 p.

E-mail: lgliptych@gmail.com